

Pojem a představa / Představa a pojem

Tradiční myšlenka, že pojem je jakási vylepšená představa, musí být podrobena kritice a revizi – pochopitelně to s sebou nese nutnost závažného upřesnění toho, jak budeme chápat ‚pojem‘, ale i jak budeme chápat ‚představu‘. A to zase nutně povede k tomu, jak budeme muset rozlišovat pojem jakožto pojímající a pojem jakožto pojaté (ve smyslu rozdílu mezi cogitatio cogitans a cogitatio cogitatum). Slovo „pojem“ si ponecháváme pro to aktivně pojímající, tedy pro myšlenkový akt; naproti tomu pro to pojaté musíme najít jiné označení, jiné slovo. Zatím budeme mluvit o intencionálním předmětu, ale musíme to rozšířit i na intencionální ne-předmět, uvážíme-li, jak je termín „předmět“ významově zatížen oním zpředměťováním všeho, i toho ne-předmětného. Abychom se takovým chybám vyhnuli, budeme obecně mluvit o intencionálních modelech (případně konstruktech). A pak můžeme říci, že intencionální model je vylepšená představa. Ovšem pak budeme podobně muset rozlišovat mezi představou představující a představou představovanou. A je zřejmé, že srovnávat můžeme jen intencionální model s představou představovanou, zatímco pojem můžeme zase srovnávat jen s představou představující. Vždyť také představa představovaná je vlastně myšlenkovou konstrukcí, myšlenkovým výtvořem, ovšem jen mnohem nepřesnějším. Pojem (a pojmovost vůbec) musíme tedy v tomto smyslu chápat jako způsob, jak si myšlení samo upřesňuje své „myšlené“, své cogitatum (přesněji: jak si myslitel sám ve svém myšlení a jím samým upřesňuje své myšlené, tj. to k čemu se svou myšlenkovou aktivitou, svými myšlenkovými akty vztáhne jako k tomu myšlenému (cogitatum). A ovšem: tak, jako nemůžeme zvnějšku (předmětně) popisovat akty představování, nemůžeme zvnějšku popisovat ani akty pojímání, tj. pojmového uchopování něčeho myšlenkovými akty).

(Písek, 140922-1.)